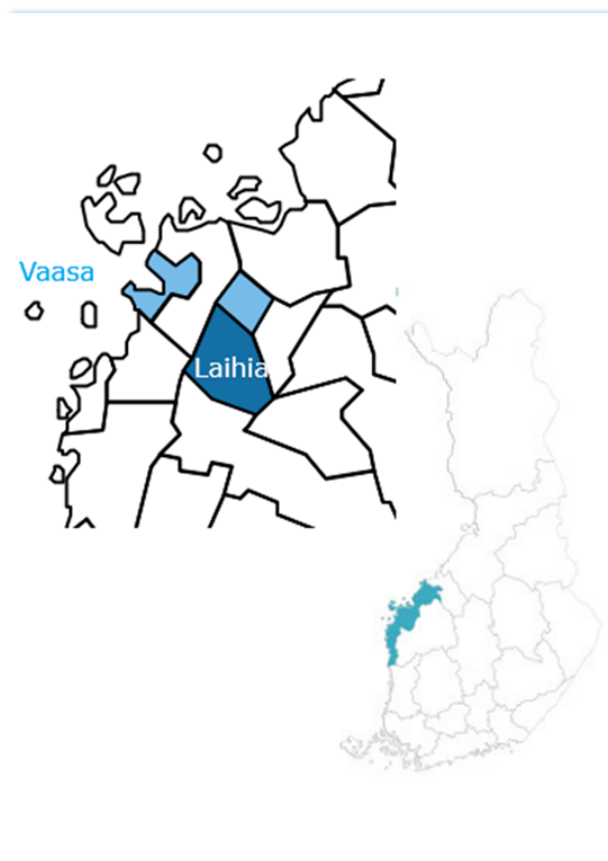

LUONNOS

Vaasan ja Laihian ympäristöterveyden- huollon yhteistoiminta-alueen valvonta- suunnitelma

Vuosi 2027

Ympäristöosasto • Miljöavdelningen

PL | PB 3, 65101 Vaasa | Vasa

Kirkkopuistikko | Kyrkoesplanaden 26, 3 krs | vän

Puh • Tfn +358 (0)6 325 1111

terveysvalvonta@vaasa.fi

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	2
2 Yhteistoiminta-alueen ympäristöterveydenhuolto	2
2.1 Toimialue ja toimipisteet	2
2.2 Toimielin	3
2.3 Ympäristöterveydenhuolto tulevaisuudessa	3
2.4 Valvonnan voimavarat	3
2.5 Valvonnan tehtävät	4
2.6 Koulutus	5
2.7 Valvontatietojärjestelmä ja tarkastustoiminta	5
2.8 Tarkastuksen sisältö ja käytettävä aika	5
2.9 Laboratoriot, näytteenotto ja mittalaitteet	6
2.10 Valvonnan maksullisuus	7
2.11 Viestintä	7
2.12 Toiminnan raportointi ja suunnitelman toteutumisen arviointi	7
3. Valvonnan toimialat	8
3.1 Yleistä	8
3.2 Elintarvikevalvonta	8
3.3 Terveystensuojelu	11
3.4 Tupakka- ja lääkelain säännösten mukainen valvonta	14
4. Varautuminen	16
4.1 Toiminta häiriötilanteissa	16
4.2 Suojavarusteiden käyttäminen	16
4.3 Epidemioiden selvittäminen (selvitystyöryhmä)	16

Liite 1. Elintarvikelain mukaiset toimintaluokat ja -tyypit sekä tarkastukset

Liite 2. Terveystensuojelulain 13, 18 ja 18a §:n mukaiset toimintaluokat ja -tyypit sekä tarkastukset

Liite 3. Tupakka- ja lääkelain mukaiset toimintaluokat ja -tyypit sekä tarkastukset

1. Johdanto

Yhteistoiminta-alueen valvontasuunnitelma kattaa ympäristöterveydenhuollon osa-alueet: elintarvikevalvonnan, terveydensuojelun ja tupakkavalvonnan. Eläinlääkintähuollolle, joka kuuluu ympäristöterveydenhuoltoon, on laadittu oma erillinen valvontasuunnitelma.

Ympäristöterveydenhuolto on osa ennaltaehkäisevää kansanterveystyötä. Sen tehtävänä on edistää terveyttä yksilö-, väestö- ja elinympäristötasolla sekä ehkäistä sairauksia ja tapaturmia. Lainsäädäntö edellyttää, että kunnat laativat ja hyväksyvät ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman, joka varmistaa valvonnan laadun, säännöllisyyden ja terveyshaittojen ehkäisyä.

Yhteistoiminta-alueen väkiluku on noin 78 700 (Vaasa 71 209 ja Laihia 7 534; Tilastokeskus, Väestörakenne 2025). Vaasa on Pohjanmaan maakuntakeskus ja merkittävä alueellinen työssäkäynnin, palvelujen ja elinkeinoelämän keskus. Tämä lisää ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön piiriin kuuluvien kaupallisten ja julkisten valvontakohteiden sekä erilaisten tapahtumien määrää.

Vuoden 2027 ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma käsitellään Vaasan rakennus- ja ympäristölautakunnassa. Suunnitelmassa huomioidaan keskusvirastojen (Ruokavirasto sekä Lupa- ja valvontavirasto) ohjeet, valtakunnallinen valvontaohjelma 2025–2028 sekä virastojen toimialakohtaiset valvontaohjelmat päivityksineen.

Valvontasuunnitelma on julkinen asiakirja. Yhteistoiminta-alueen toimijat voivat halutessaan ottaa yhteyttä valvontayksikköön ja pyytää lisätietoja omaa kohdettaan koskevasta valvonnasta. Sama oikeus on alueen asukkailla. Hyväksytty valvontasuunnitelma julkaistaan Vaasan kaupungin verkkosivuilla.

Ympäristöterveydenhuollon säännösten tavoitteena on varmistaa kuntalaisille turvallinen elinympäristö, jossa ei ole terveyshaittaa aiheuttavia tekijöitä. Säännöksissä korostetaan toiminnanharjoittajien omaa vastuuta, mutta viranomaisvalvonta on tarpeen määräystenmukaisuuden varmistamiseksi, toimijoiden tasapuolisen kohtelun turvaamiseksi sekä tuotantoedellytysten ylläpitämiseksi.

Valvontasuunnitelman mukainen säännöllinen valvonta on toiminnanharjoittajille maksullista. Kunta perii hyväksymänsä taksan mukaiset valvontamaksut. Hyväksyessään valvontasuunnitelman viranomaisena myös kirjaa sen seurantatavan.

Valvontasuunnitelmaluonnos pidetään nähtävillä 2.11.–23.11.2026 kaupungin kansalaisinfossa ja internetissä osoitteessa www.vaasa.fi/ymparistotoimen-ajankohtaista. Toimijoille ja asukkailla varataan mahdollisuus esittää valvontayksikölle mielipiteensä valvontasuunnitelmasta ennen rakennus- ja ympäristölautakunnan päätöstä.

2 Yhteistoiminta-alueen ympäristöterveydenhuolto

2.1 Toimialue ja toimipisteet

Vaasan ja Laihian ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen valvontayksikkö toimii Vaasan kaupungin ympäristötoimen ympäristöosastolla osoitteessa Kirkkopuistikko 26, 3. kerros, 65100 Vaasa. Valvontayksikön toimialueeseen kuuluvat Vaasan kaupunki ja Laihian kunta.

2.2 Toimielin

Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen terveydensuojeluviranomaisena toimii Vaasan kaupungin rakennus- ja ympäristölautakunta, johon kuuluu yhdeksän valtuuston toimikaudeksi valitsemaa jäsentä sekä henkilökohtaiset varajäsenet. Rakennus- ja ympäristölautakunnan tavoitteena on edistää mm. kuntalaisten elinympäristön terveellisyttä.

Lautakunnan toimialaan kuuluvat ympäristöterveydenhuolto, ympäristönsuojelu ja rakennusvalvonta. Ympäristöterveydenhuolto käsittää elintarvikevalvonnan, terveydensuojelun ja eläinlääkintähuollon. Lautakunnan toimialaan kuuluvat kuntalain 77 §:n mukaisen sopimuksen perusteella Vaasan kaupungin ja Laihian kunnan ympäristöterveydenhuollon tehtävät.

2.3 Ympäristöterveydenhuolto tulevaisuudessa

Pohjanmaan hyvinvointialue muodostuu kolmestatoista Pohjanmaan kunnasta. Hyvinvointialue on vuoden 2023 alusta vastannut alueensa sosiaali- ja perusterveydenhuollon sekä erikoissairaanhoidon järjestämisestä. Hallitusohjelman 2023–2026 linjauksen mukaan ympäristöterveydenhuollon tehtäviä ei siirretä kunnista hyvinvointialueille hallituskauden aikana. Tehtävien mahdollista siirtämistä kuitenkin selvitetään osana monialaista valmistelua. Ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisena tavoitteena on vähentää järjestämisestä vastaavien yksiköiden määrää nykyisestä 61 yksiköstä.

Vaasan ja Laihian ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella tehdään tiivistä yhteistyötä muiden kunnallisten yksiköiden, kuten ympäristönsuojelun ja rakennusvalvonnan, kanssa. Mahdollisissa hallinnollisissa uudistuksissa on varmistettava tämän yhteistyön sujuva jatkuminen.

2.4 Valvonnan voimavarat

Valvontaviranomaisella tulee olla käytettävissään tarpeellinen määrä pätevää ja valvonnan menestyksellisen hoitamisen kannalta riittävän kokenutta henkilökuntaa. Ympäristöterveydenhuollon tehtäviin on vuonna 2027 varattu yhteensä 10,4 henkilötyövuotta. Tästä valvonta-tehtäviin on varattu 9,6 henkilötyövuotta ja johto- ja toimistotyöhön 0,8 henkilötyövuotta. Henkilöresurssien arvioitu jakautuminen tehtäväalueittain on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1. Arvio yhteistoiminta-alueen ympäristöterveydenhuollon henkilöresurssien jakautumisesta tehtäväalueittain vuonna 2027.

Toimialat	Valvontayksikön terveysvalvonnan resurssit (htv)
Johto- ja toimistotyö	0,8
Elintarvikevalvonta	5,4
Terveydensuojeluvalvonta	4,0
Tupakka- ja nikotiinivalmistevalvonta	0,2
YHTEENSÄ	10,4

Valvonnan henkilöresurssit eivät riitä keskusviranomaisten valvontaohjelmissa esitettyjen tarkastusmäärien toteuttamiseen. Valvonnassa pyritään kuitenkin varmistamaan toiminnan korkea laatu ja hyvä palvelutaso. Tehtävät on jaettu siten, että henkilöstöllä on mahdollisuus erikoistua terveydensuojelun ja elintarvikevalvonnan eri osa-alueisiin. Työskentely perustuu valvontasektoreittain ja kohderyhmittäin tehtyyn työnjakoon.

Valvontakohteiden säännöllistä valvontaa ei ole voitu toteuttaa keskusviranomaisten valvontaohjelmissa esitetystä laajuudesta. Tähän ovat vaikuttaneet erityisesti valvontasuunnitelman ulkopuoliset tehtävät, ohjauksen ja neuvonnan tarpeen lisääntyminen sekä se, että tarkastuksiin kuluu valtakunnallisissa arvioissa esitettyä enemmän aikaa.

Toimiva ja kattava omavalvonta sekä toimijoiden koulutus voivat osaltaan vähentää valvontakohteiden tarkastustarvetta. Joidenkin kohteiden tarkastaminen, tarkastuskertomusten laatiminen sekä tarkastusten yhteydessä annettava ohjaus ja neuvonta vaativat kuitenkin runsaasti työaikaa.

Terveydensuojelun tarkastuksia tehdään tarvittaessa kahden tarkastajan työparina työturvallisuuden varmistamiseksi, valvontakäytäntöjen yhdenmukaistamiseksi ja henkilöstön perehdyttämiseksi. Työaikaa tarvitaan lisäksi lainsäädäntöön ja ohjeisiin perehtymiseen sekä toiminnan laadun kehittämiseen.

2.5 Valvonnan tehtävät

Suunnitelmallisia ja säännöllisiä valvontatehtäviä pyritään toteuttamaan tarkastettavissa kohteissa tämän valvontasuunnitelman ja liitteissä esitettyjen tarkastustiheyksien mukaisesti. Valvontatoimiin liittyy tavallisesti aistinvaraista tarkastelua ja arviointia sekä usein mittauksia ja mahdollisesti näytteenottoa jatkotutkimuksia varten. Mikäli valvonnan yhteydessä havaitaan puutteita, annetaan kohteelle tilanteen korjaamiseksi tarpeelliset suulliset ja kirjalliset kehotukset ja ohjeet. Mikäli uusintatarkastuksessa todetaan, että aikaisemman tarkastuksen mukaisia toimenpidekehotuksia ei ole noudatettu ryhdytään säännösten edellyttämiin pakko-toimenpiteisiin.

Useimmat valvontakohteet ovat joko ilmoituksen- tai luvanvaraisia, jolloin ympäristöterveydenhuollon valvontayksikössä tehdään ilmoituksesta todistus tai hakemuksesta päätös, ennen kuin kohde aloittaa toiminnan. Osaa ilmoitusvelvollisista pieniriskisistä toiminnoista ei oteta suunnitelmalliseen valvontaan, vaan ilmoituskäsittelyn jälkeen näitä kohteita tarkastetaan vain tarvittaessa.

Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi valvontayksikkö tekee muuta säännösten edellyttämää valvontaa. Tällaista valvontaa ovat erilaiset yllättävät valvontatapaukset, epidemiaselvitykset, asiakasyhteydenotot sekä näihin liittyvät selvitykset ja valvontatoimet. Asuntotarkastuksia, tehdään yksityisiin kiinteistöihin kiinteistön omistajan tai haltijan pyynnöstä. Asuntotarkastuksia tehdään 40–50 vuosittain. Näiden tarkastusten sisältö kohdentuu pääsääntöisesti kiinteistön rakenteiden ja tekniikan toimintaan ja kuntoon, mutta enenevässä määrin myös asunton siivottomuuteen.

Toimintaan kuuluu lisäksi neuvonta ja ohjaus sekä lausuntojen antaminen. Laatujärjestelmien laatiminen ja ylläpitäminen eri valvontasektoreille sekä niihin liittyvien työohjeiden laatiminen on välttämätöntä, mutta samalla myös aikaa vievää työtä. Lisäksi tutustutaan uusiin säännöksiin, keskusviranomaisten uusiin ohjeisiin ja tiedotteisiin ja osallistutaan koulutuksiin. Tärkeää on tehdä yhteistyötä kaupungin muiden yksiköiden sekä alueen muiden ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköiden kanssa. Tarkastuksista ja näytetuloksista raportoidaan valtionhallinnolle noudattaen aikatauluja.

2.6 Koulutus

Valvontayksikön tavoitteena on, että jokainen työntekijä osallistuu vuoden aikana vähintään viiteen koulutuspäivään. Valvontayksikössä arvioidaan vuosittain henkilökohtaisten koulutuspäivien tarve ja toteuma.

2.7 Valvontatietojärjestelmä ja tarkastustoiminta

Ympäristöterveydenhuollolla on käytössä valtakunnallinen ympäristöterveydenhuollon valvontatietojärjestelmä (VATI). VATIsta saadaan tarkastustoiminnan suunnitteluun ja toteutukseen liittyvät tiedot sekä kohteiden valvontatiheys ja riskiluokka. Järjestelmään kuuluvat myös mm. sähköinen asiointipalvelu, työsuunnitelmat ja raportointikokonaisuudet. VATIa kehitetään ja päivitetään valtakunnallisesti ja ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkö osallistuu osaltaan em. työhön.

Valvontakohteiden kannalta tarkastustiheydellä ja tarkastuksen kestolla on merkitystä, sillä valvontamaksut määräytyvät tarkastuksen kestoajan ja tarkastusmäärien perusteella. Valvonnassa panostetaan valvontakohteiden jälkivalvontaan sekä tarvittaessa pakkokeinojen käyttöön.

Sähköinen asiointi

Ilppa -ympäristöterveydenhuollon sähköinen ilmoituspalvelu. Elintarvike- ja terveydensuojelulain mukaiset toiminnan aloittamiseen tai muuttumiseen liittyvät ilmoitukset voi toiminnanharjoittaja tehdä valtakunnallisen Ruokaviraston Ilppa -ympäristöterveydenhuollon sähköisellä ilmoituspalvelulla. Ilpan kautta on tullut viime vuosina enenevässä määrin elintarvike- ja terveydensuojelulain mukaisista ilmoituksista. Määrää pyritään nostamaan edelleen vuonna 2027 tiedottamalla Ilppa-palvelusta toiminnanharjoittajille.

Myös sairastumis- ja haittaepäilyjen (SaHa), kuten ruokamyrkytyspäilyjen ilmoittamisen voi tehdä Ilpan kautta. Ilmoituksen voi tehdä sairastumisesta tai muusta terveyshaittaepäilystä, jonka epäillään aiheutuneen elintarvikkeesta, talousvedestä tai uimavedestä.

Tapahtumien elintarvikemyyntiin liittyvät tiedottamiset sekä asuntotarkastuspyynnöt on mahdollista tehdä Vaasan kaupungin sähköisen asiointin kautta. Tupakkalain mukaiset vähittäismyyntipaikkojen hakemukset sekä tukkumyyntipaikkojen ilmoitukset voi tehdä Lupa- ja valvontaviraston ylläpitämän sähköisen järjestelmän kautta.

2.8 Tarkastuksen sisältö ja käytettävä aika

Tarkastus tarkoittaa ennalta ilmoittamatonta tai ennakolta sovittua käyntiä valvontakohteeseen, ja se kohdistuu ympäristöterveydenhuoltoon kuuluvien säännösten noudattamisen valvontaan. Tarkastukset tehdään lähtökohtaisesti fyysisinä käynteinä kohteessa, mutta asiakirjatarkastukset ovat myös osa valvontaprosessia. Tällöin pyydetään esimerkiksi sähköpostitse kohteelta tietoja toimintaan liittyen tai mahdollista kirjallista omavalvontasuunnitelmaa tai muuta terveydellisiä olosuhteita koskevaa selvitystä. Saatujen tietojen tai dokumenttien perusteella arvioidaan mm. toiminnan perustietojen ajantasaisuutta, toiminnan laajuutta ja riskejä, toiminnanharjoittajan omavalvontaa sekä muita toiminnan terveydellisten olosuhteiden kannalta olennaisia asiakirjoja ja selvityksiä. Esimerkiksi kotirauhan piiriin tai muu rajoitustoimintaan kuuluvissa tiloissa harjoitettavan toiminnan osalta suunnitelmallista valvontaa voidaan toteuttaa asiakirjatarkastuksina. Asiakirjatarkastuksena voidaan myös hoitaa tapauskohtaisesti tarvittava valvontakohteen jälkivalvonta.

Tarkastuksen sisältö määräytyy kohteen tyyppin, toiminnan laajuuden sekä siihen liittyvien terveydellisten riskien perusteella. Yksi tarkastus voi kattaa useita ympäristöterveydenhuollon osa-alueiden säännöksiä. Tarkastuksissa hyödynnetään keskusvirastojen antamia valvontaohjeita, tarkastuslistoja, malliasiakirjoja ja työohjeita. Tarkastuksella arvioidaan muun muassa tilojen ja toimintojen terveydellisiä olosuhteita, toiminnanharjoittajan menettelytapoja, omavalvonnan toteutumista, aiempien valvontahavaintojen perusteella annettujen kehoitusten noudattamista sekä sitä, täyttääkö toiminta tarkasteltavan lainsäädännön vaatimukset. Tarvittaessa tarkastukseen voi sisältyä mittauksia, näytteenottoa, asiakirjojen tarkastamista tai muiden selvitysten arviointia.

Tarkastukseen käytettävään aikaan sisältyvät valmistautuminen, tarkastuksen suorittaminen, ja asianosaisten kuuleminen. Keskimääräinen tarkastukseen käytettävä aika on noin 2–4 tuntia kohdetta kohden. Laajoissa tai erityistä selvitystyötä edellyttävissä kohteissa sekä terveyshaittaepäilyihin liittyvissä tarkastuksissa työaika voi olla tätä huomattavasti suurempi. Asiakirjatarkastuksiin käytettävä aika on yleensä 1–2 tuntia tarkastuksen laajuuden mukaan.

Jokaisesta tarkastuksesta laaditaan tarkastuskertomus, joka toimitetaan tarkastuskohteelle ja muille asianosaisille VATI-valvontatietojärjestelmän kautta. Havaintojen ja toimenpidekehoitusten sisällöstä ja perusteista pyritään informoimaan suullisesti jo tarkastuksen aikana. Tarkastuskertomuksessa mainitaan myös keskeisimmät sovellettavat säännökset.

Tarkastustoiminnassa korostuu jälkivalvonnan eli uusintatarkastuksen merkitys. Sen avulla varmistetaan, että aiemmin tarkastetun kohteen toiminta on saatu hyväksyttävälle tasolle. Jälkivalvontaa voi olla myös asiakirjan tai muun selvityksen pyytäminen valvontayksikölle tarkastettavaksi.

2.9 Laboratoriot, näytteenotto ja mittalaitteet

Elintarvike- ja terveydensuojelulaki edellyttävät, että valvontasuunnitelmassa on esitettävä laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu. Viranomaistutkimuksia tekeville laboratorioille edellytetään, että ne ovat Ruokaviraston hyväksymiä. Valvontayksikkö varmistaa aina analyysipyyntönsä yhteydessä sen, että laboratoriossa tutkimukset tehdään hyväksytyillä ja säännösten mukaisilla menetelmillä.

Talousvesi ja uimavesinäytteet tutkitaan KVVY-Botnialab Oy:ssä, jolla on Ruokaviraston hyväksyntä. Laboratorioilla on talous- ja uimavesinäytteiden ottamisessa tarvittava osaaminen. Asumisterveyteen ja muiden oleskelutilojen terveyshaitan selvittämiseksi otetut näytteet tutkitutetaan Ruokaviraston hyväksymässä laboratoriossa.

Talousvesi- ja uimavesinäytteet Vaasan ja Laihian alueella lähtökohtaisesti ottaa KVVY-Botnialab Oy. Elintarvikenäytteitä otetaan lähinnä epidemia- ja ruokamyrkytyspäilytilanteissa sekä mahdollisesti projektien yhteydessä. Elintarvikenäytteitä ottaa elintarvikevalvonta ja toimittaa ne KVVY-Botnialab Oy:n Vaasan toimipisteeseen.

Palveluita tuottava laboratorio ilmoittaa sähköpostitse terveystalvontaan tiedon laatuvaatimusten ylityksistä jo ennen tulosten lopullista varmistumista sekä lopulliset tulokset.

Valvontayksiköllä on omia mittalaitteita, joita ovat sisäilmamittari ja pintakosteusmittareita sekä lämpötilamittareita. Mittareista sisäilma- ja pintakosteusmittarit kalibroidaan kerran vuodessa alan asiantuntijayrityksessä, ja lämpötilamittarit tarkastetaan suhteessa kalibroituun vertailumittariin kerran vuodessa Ruokaviraston ohjeiden mukaan.

2.10 Valvonnan maksullisuus

Valvontasuunnitelman mukainen tarkastustoiminta on toimijoille yhteistoiminta-alueella maksullista. Valvonnan maksullisuus perustuu lainsäädäntöön sekä Kuntaliiton ohjeisiin. Valvonnan suunnitelmallisuuden ja maksullisuuden tarkoituksena on tehostaa terveysvalvonnan säännösten edellyttämää kunnallista valvontatyötä sekä vahvistaa valvonnan voimavaroja.

Ympäristöterveydenhuollon maksutaksa on 15.10.2025 hyväksytty rakennus- ja ympäristölautakunnassa. Valvontamaksu käsittää tarkastuksen valmistelun ja tarkastuksen sekä tarkastuskertomuksen laadintaan kuluva ajan.

Elintarvike- ja terveydensuojelulain perusteella peritään laeissa esitetyiltä eräiltä valvontakohteilta valtakunnallinen valvonnan perusmaksu 150 €/vuosi. Perusmaksu on veroluonteinen ja se peritään vuosittain.

2.11 Viestintä

Koko henkilöstö osallistuu viestintään, joka sisältää asiakaspalvelun, neuvonnan ja opastuksen sekä tiedottamisen esimerkiksi lehdissä ja radiossa. Tiedotteet toimitetaan kaupungin viestintäosastolle, joka muokkaa, kääntää ja välittää ne tiedotusvälineille sekä julkaisee kaupungin verkkosivuilla. Kriisiviestintäohjetta noudatetaan soveltuvin osin.

Vaasan kaupungin verkkosivuilla on kuntalaisille ja toimijoille tarkoitettuja ympäristöterveydenhuollon lomakkeita, tiedotteita ja ohjeita. Laihian kunnan verkkosivuilla on tietoa ympäristöterveydenhuollosta sekä linkki Vaasan kaupungin ympäristöterveydenhuollon verkkosivuille.

Ympäristöterveydenhuollon henkilöstö järjestää pyydettyä esitelmää ja infotilaisuuksia toimijoille, kuntalaisille sekä opiskelijaryhmille.

2.12 Toiminnan raportointi ja suunnitelman toteutumisen arviointi

Valvontayksikön tiedot sekä valvontasuunnitelman toteutuminen toimitetaan valtion arviointikyselyyn edelliseltä vuodelta valtion osoittamalla tavalla ja esittämässä määräajassa aina kuluvana vuonna. Toimialakohtaisessa arvioinnissa selvitetään toteutunut valvonta sekä arvioidaan, miten voimavarat jakautuvat eri toimijoille käytännössä. Lupa- ja valvontavirasto tarkastaa ilmoitetut tiedot.

Valvontasuunnitelman toteutumista arvioidaan vuoden 2027 aikana elintarvike- ja terveydensuojelutiimeissä sekä ympäristöosaston palaverissa. Tarkastusten määrät tarkistetaan kesken vuotta ennen kesälomakauden alkua. Jos näyttää siltä, ettei suunnitelman mukaisiin lukuihin päästä, loppuvuoden tarkastukset kohdennetaan arvioitujen riskien perusteella siten, että suunnitelman painopisteet toteutuvat mahdollisimman hyvin.

EU-vesilaitosten talousvesitulokset raportoidaan Lupa- ja valvontavirastolle VATI-valvontatietojärjestelmällä vuosittain 31.3. mennessä. Vesi.fi-palvelusta veden käyttäjät voivat tarkastella vedenjakelualueensa talousveden laatutuloksia. Yleisten uimarantojen nk. EU-uimarantojen uimavesitulokset ja laatuluokat raportoidaan Lupa- ja valvontavirastolle niin ikään VATI-järjestelmällä vuosittain 30.10. mennessä.

3. Valvonnan toimialat

3.1 Yleistä

Suunnitelman mukainen valvonta perustuu ympäristöterveydenhuoltoon koskevassa lainsäädännössä kunnalle säädettyihin valvontatehtäviin. Toimialakohtainen valvonta ja sen painopisteet esitellään kohdissa 3.2–3.4.

Toimintasäännön (päivitetty 2024) mukaan ympäristöosaston sektoreiden lupa- ja valvontatehtävät on delegoitu valvontatyötä tekeville viranhaltijoille lukuun ottamatta tupakka-, terveydensuojelu- ja tiettyjä elintarvikelain mukaisia pakkotoimia, joihin liittyvät päätökset lain mukaan kuuluvat lautakunnalle.

3.2 Elintarvikevalvonta

Elintarvikevalvonta kattaa kaikki elintarviketuotannon vaiheet alkutuotannosta kuluttajalle luovuttamiseen saakka. Laki koskee elintarvikkeiden ja niiden tuotannon, varastoinnin, jakelun ja myynnin vaatimuksia sekä elintarvikkeiden markkinointia.

Elintarvikevalvontasuunnitelma noudattaa rakenteeltaan ja sisällöltään ohjeita, joita Ruokavirasto on asiasta antanut. Suunnitelman sisältö perustuu valvontakohteiden kartoitukseen ja niiden riskienarviointiin. Suunnitelmassa otetaan huomioon henkilöstöresurssit ja olemassa olevat tiedot kohteista vuodelta 2026. Tarkastusmäärät on mitoitettu riskiperusteisesti ja resurssit huomioiden realistiselle tasolle.

Laatujärjestelmän päivitystä jatketaan vuoden 2027 aikana ja niiden sisältöä käsitellään elintarvikevalvonnan palaverissa.

Oiva - järjestelmä

Oiva on Ruokaviraston koordinoima elintarvikevalvontatietojen julkistamisjärjestelmä. Osana järjestelmää valvonnan tarkastusraportit julkaistaan internetissä oivahymy.fi – sivustolla. Yrityksien tulee sijoittaa Oiva-raportti sisäänkäyntinsä läheisyyteen asiakkaille näkyvään paikkaan. Tämän lisäksi yrittäjän tulee linkittää se nähtäväksi yrityksen omien verkkosivujen etusivulle tai julkaista se muulla vastaavalla tavalla.

Valvontakohteiden tarkastustiheys ja riskiluokitus

Valvontakohteiden riskiluokitus perustuu Ruokaviraston ohjeeseen: Elintarvikehuoneiston ja kontaktimateriaalitoiminnan riskiluokitus ja elintarvikelainsäädännön mukaisen valvontatarpeen määrittäminen, jossa on määritelty kohteiden riskiluokat ja tarkastustiheydet toiminnan ja koon mukaan. VATI-valvontatietojärjestelmässä on kaikille kohteille määritelty tarkastustiheys. Elintarvikevalvonnassa tarkastustiheys vaihtelee kerran kolmessa vuodessa tarkastettavista kohteista useita kertoja vuodessa tarkastettaviin kohteisiin. Tarkastusten suunnittelussa käytetään VATIn vuosisuunnitelmaraporttia.

Valvontasuunnitelman liitteessä 1 on esitetty alueella toimivat elintarvikevalvontakohteet toimintatyypeittäin, ohjeellinen tarkastusaika ja tarkastusten suunniteltu määrä vuonna 2027. Tarkastukseen käytettävään aikaan sisältyy tarkastuksen valmistelu, tarkastus kohteessa sekä tarkastuskertomuksen laatiminen.

Tarkastusten määrää on vuosina 2024–2026 pystytty nostamaan. Samalla myös uusintatarkastusten määrä on noussut. Niiden tekemiseen varataan aikaa myös vuodelle 2027. Uusintatarkastukset lisäävät valvonnan työmäärää ja sitovat resursseja, mikä vähentää muiden toimipaikkojen tarkastamiseen käytettävissä olevaa aikaa ja siten toteutuvien tarkastusten kokonaismäärää.

Aiemmilla vuosilla on kertynyt tarkastusvelkaa. Elintarvikevalvonnassa on laadittu erillinen suunnitelma myöhässä olevien kohteiden tarkastuksista. Suunnitelman toteutumista seurataan elintarvikevalvonnan säännöllisissä palaverissa. Arvio uusintatarkastusten määrästä on lisätty liitteeseen 1. Näitä on vuositasolla noin 50–70.

Elintarvikevalvonnan työ ei ole vain kohteiden säännöllistä valvontaa

Elintarvikevalvonnassa on runsaasti tehtäviä, jotka eivät ole säännöllistä suunnitelmallista valvontaa. Uusista elintarvikehuoneistoista tai kohteista, joissa tehdään olennaisia muutoksia, elintarvikevalvonta tekee ilmoituksesta rekisteröinnin ja laatii todistuksen. Näitä on vuositasolla noin 100. Kohteet tulevat elintarvikevalvonnan tietoon yrittäjän ilmoituksella tai rakennusvalvonnan kautta. Lisäksi poikkeuksellisissa tapauksissa uusi kohde todetaan esim. mainoksesta jossakin viestimessä.

Toimijan tulee ilmoittaa elintarvikevalvonnalle toiminnan aloituksesta. Velvoite koskee sekä uusia kohteita ja tilanteita, joissa toimija aloittaa toiminnan tilassa, jossa jo aikaisemmin on toiminut elintarvikehuoneisto. Ilmoitus edellytetään myös, mikäli toiminta muuttuu olennaisesti, keskeytetään tai lopetetaan. Elintarvikevalvonta käsittelee myös lopetusilmoitukset ja laatii niistä todistukset. Elintarvikevalvonta valvoo suunnitelmallisesti suurien yleisötilaisuuksien elintarvikemyyjiä. Tilaisuuden järjestäjältä pyydetään listaus tapahtumaan saapuvista liikkuvista elintarvikehuoneistoista. Tilapäisistä elintarvikkeiden myyntitapahtumista tekee toimija (liikkuvat elintarvikehuoneistot) tiedotuksen elintarvikevalvonnalle.

Ilmoitusten perusteella laaditut rekisteröinnit ja laitoshyväksynät toteutetaan Ruokaviraston malliasiakirjojen avulla siten, että säännösten vaatimukset asioiden käsittelylle ja sisällölle toteutuvat. Toimijan tulee esittää tarvittavat liitteet. Tiedot siirretään valtakunnalliseen VATI-valvontatietojärjestelmään. Ruokamyrkytyspäilytapausten käsittely ja sen vaatimat tarkastukset on kuvattu kohdassa 4.3.

Keskeinen osa viranomaistoimintaa on toimijoiden neuvonta ja ohjaus. Valvontakohteina on runsaasti pieniä elintarvikealan mikroyrityksiä, joissa osaamisen taso on hyvin vaihtelevaa. Laaja kielten kirjo tuottaa valvonnalle haasteita. Toimijat tarvitsevat neuvontaa erityisesti rekisteröitymiseen liittyvissä asioissa ja omavalvonnassa. Neuvontaa tehdään paljon tarkastuskäyntien yhteydessä. Lisäksi on aloitettu säännöllinen infokirjeen lähettäminen toimijoille. Infokirje sisältää ohjeita, vinkkejä ja ajankohtaisia asioita. Infokirje on tarkoitettu tukemaan toimijoiden työtä. Tehdään yhteistyötä VASEKIN ja Vaasan seudun yrittäjien kanssa.

Valvontakohteiden rakennuslupapiirustuksista annetaan lausuntoja rakennusvalvontaviranomaiselle. Lupa- ja valvontavirastolle lähetetään pyynnöstä kohteen lupa/ilmoitustilanteesta tieto alkoholin myynti- ja/tai anniskeluluvan käsittelyä varten. Lisäksi valvontakohteista tulee kuluttajavalituksia, joiden selvittelyyn liittyviä tarkastuskäyntejä ei voida ennakolta suunnitella. Tällaisen tarkastuksen toteuttaminen on toimijalle maksuton. Kuluttajavalitukseen liittyvä tarkastus voidaan tehdä myös maksullisen, suunnitelman mukaisen tarkastuksen yhteydessä.

Ruokavirasto tiedottaa tuotteiden takaisinvedoista Pikantti ekstranetin kautta. Kuntien elintarvikevalvontaviranomaisia pyydetään valvontakäyntien yhteydessä tai muulla tavoin varmistamaan, että takaisinvedon mukaisia tuotteita ei ole myytävänä. Takaisinvetoon liittyvät toimenpiteet varmistetaan tarvittaessa valvontakohteesta tarkastuskäynnillä tai yhteydenotolla. Ruokaviraston lähettämien valvontapyyntöjen yhteydessä tehdään tarkastuskäynti tai asiakirjatarkastus viivytyksettä.

Näytteenottosuunnitelma

Elintarvikevalvonta voi ottaa tarvittaessa osana säännöllistä valvontaa elintarvikevalvonta-kohteista elintarvikenäytteitä. Näytteistä tutkitaan mikrobiologinen ja kemiallinen laatu sekä suoritetaan tarvittaessa aistinvarainen arvio. Lisäksi otetaan elintarvikenäytteitä ruokamyrkytysepäilytapauksen tai elintarvikkeisiin kohdistuvien kuluttajavalitusten selvittämiseksi ja mahdollisiin projekteihin liittyviä näytteitä.

Viranomaisvalvonnan painopiste on tarkastuksissa sekä toimijan vastuulla olevan omavalvonnan valvonnassa. Elintarvikkeiden myyntipaikkoihin suunnattua rutiiniomaista näytteenottoa ei toteuteta. Elintarvikevalvonnalla on kuitenkin tarpeen vaatiessa oikeus ottaa korvauksetta valvontaa varten tarvittava määrä näytteitä esimerkiksi epäiltäessä, että elintarviketurvallisuus vaarantuu tai että kuluttajaa johdetaan harhaan.

Laboratorio postittaa elintarvikkeiden näytetulokset suoraan kohteeseen ja toimittaa ne sähköisesti heti niiden valmistuttua elintarvikevalvonnalle mahdollisia jatkotoimenpiteitä varten. Jos näytteen tulos on huono, elintarvikevalvonta ottaa tarvittaessa uusintänäytteet ja ryhtyy muihin selvitystoimiin. Ruokamyrkytysepäilyn ja elintarvikkeisiin kohdistuvien kuluttajavalitusten selvittämiseen liittyvät näytteenotot ja laboratoriokulut maksaa valvontayksikkö.

Tarkastustoiminta ja hallinnolliset pakkokeinot

Kaikki elintarvikevalvonnan säännöllisen valvonnan tarkastukset suoritetaan Oiva-järjestelmän mukaisesti. Tarkastuksia voidaan suunnata myös liikkuviin elintarvikehuoneistoihin, joita valvontayksikön alueelle tulee tapahtumiin muualta Suomesta tai EU-alueelta. Liikkuvien elintarvikehuoneistojen valvonnassa tehdään yhteistyötä muiden valvontayksiköiden kanssa. Tapahtumien valvonnan ennakkovalmistelussa on tärkeää tehdä yhteistyötä tapahtumien pääjärjestäjien kanssa.

Kaikista tarkastuksista laaditaan tarkastuskertomukset. Mikäli tarkastuksissa havaitaan epäkohtia, annetaan toimijoille kehoituksia ja määräaikoja. Jos uusintatarkastuksessa havaitaan, että epäkohtia ei ole korjattu, ryhdytään tarvittaessa hallinnollisiin pakkokeinoin. Hallinnolliset pakkokeinot on kuvattu elintarvikelain (297/2021) yhdeksännessä luvussa. Toimenpide käynnistyy toimijan kuulemisella ja se suoritetaan käyttämällä hyväksi Ruokaviraston pakkokeino-opasta sekä soveltuvia malliasiakirjoja. Elintarvikelain 64 §:n mukaan viranhaltija, jolle on siirretty toimivaltaa käyttää pakkokeinoja, on kiireellisessä tapauksessa oikeutettu ryhtymään 55, 56, 58 ja 59 §:ssä tarkoitettuihin hallinnollisiin pakkokeinoin. Tarkemmin asioiden delegoinnit kuvataan toimintasäännössä. Kiireellisiin pakkotoimiin liittyvät viranhaltijapäätökset on viipymättä saatettava lautakunnan käsiteltäväksi. Elintarvikelain mukaiset yksinomaan lautakunnalle kuuluvat hallinnolliset pakkokeinot on kuvattu pykälissä 66 § - 69 §.

Omavalvonnan valvonta

Toimijan omavalvonta-aineisto on usein laaja ja siihen perehtyminen on tarkastustilanteessa aikaa vievää. Tämän vuoksi kirjallisia suunnitelmia voidaan pyytää ennalta luettavaksi tai tutustua valvontakohteen sähköiseen omavalvontajärjestelmään ennen kohteeseen suoritettavaa tarkastusta. Omavalvonnan tarkastaminen suoritetaan joko osana Oiva-tarkastusta tai mikäli huomioita on paljon, suunnitelma tarkastetaan erikseen ja annetaan toimijalle ohjeistusta ja neuvontaa.

Liitteessä 1 on valvontayksikön alueella toimivat elintarvikesäännösten mukaiset valvontakohteet, yhteen tarkastukseen käytettävä arvioitu kesto sekä suunniteltu tarkastustiheys.

Elintarvikevalvonnan painopisteet 2027

1. Valvontasuunnitelman mukaiset tarkastukset. Keskitytään suunnitelmallisiin tarkastuksiin. Tarkastuksia kohdistetaan erityisesti myöhässä oleviin tarkastuksiin ja uusiin valvontakohteisiin ja tarkastamattomiin yleisötilaisuuksiin.
2. Osallistutaan valtakunnallisiin projekteihin ja niihin liittyviin koulutuksiin sekä Ruokaviraston vetämien valvontaverkostojen toimintaan.
3. Myyntivaunujen ja kioskien käyttämän veden näytteenottoprojekti lähikuntien valvontayksiköiden kanssa.

3.3 Terveysuojelu

Terveysuojelun tavoitteena on ylläpitää ja edistää ihmisten terveyttä. Valvonnan tarkoituksena on ennaltaehkäistä, vähentää ja poistaa elinympäristössä esiintyviä terveyshaittoja. Terveysuojelulaissa tarkoitettuja kohteita valvotaan tähän valvontasuunnitelmaan tai terveyshaittaepäilyyn perustuen. Terveysuojelulain kokonaisuudistus on parhaillaan käynnissä Sosiaali- ja terveysministeriössä.

Terveysuojelulain 13 §:n ja 18 a §:n mukaiset valvontakohteet ovat ilmoituksenvaraisia. Lain 18 §:n mukaan talousvettä toimittavan laitoksen, jolla on omaa veden tuotantoa tai käsittelyä, on luvanvaraista toimintaa. Lisäksi lain 20 §:n mukaan talousvettä toimittavan laitoksen omavalvonnan ja talousveden laadun valvonnan on perustuttava veden terveydelliseen laatuun vaikuttavien riskien arviointiin ja hallintaan. Riskinarviointi laaditaan toiminnanharjoittajan ja terveysuojeluviranomaisen yhteistyönä. Terveysuojeluviranomainen hyväksyy riskinarvioinnin sekä varmistaa, että tieto riskinarvioinnin suorittamisesta ja yhteenvedo sen tuloksista ovat veden käyttäjien saatavilla.

Ilmoitus- ja hyväksymismenettelyn avulla terveysuojeluviranomainen saa tiedon toiminnasta, voi arvioida siihen liittyviä terveydellisiä riskejä sekä antaa toiminnanharjoittajalle ohjausta ja neuvontaa. Ilmoituksen saatuaan viranomainen antaa toiminnanharjoittajalle vastaanottotodistuksen ja kirjaa tiedot VATI-valvontatietojärjestelmään. Hyväksymistä edellyttävät hakemukset käsitellään rakennus- ja ympäristölautakunnassa, josta päätös toimitetaan hakijalle. Ilmoituksen käsittelyn tai hyväksymispäätöksen jälkeen kohde kuuluu säännöllisen valvonnan piiriin.

Ensisijaisissa tiloissa (mm. majoitustoimintaan tarkoitettuja tiloja, yleisölle avoimia kylpylöitä, uimahalleja, maauimaloita ja saunoja, tehostetun palveluasumisen tai laitoshoidon sosiaalihuollon yksiköitä sekä sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoja) rakennuksen vesilaitteistojen riskienhallinnasta säädetään terveysuojelulain 19 b §:ssä. Lisäksi ensisijaisiksi tiloiksi terveysuojeluviranomainen voi määritellä myös muita kuin edellä mainittuja kohteita, joissa käyttäjämäärä tai toiminnan luonne huomioon ottaen voi aiheutua terveyshaittaa rakennuksen vesilaitteiston välityksellä. Tällaiseksi kohteeksi on määritelty Vaasan Satama vuonna 2026. Pykälän 19b mukaan rakennuksen omistajan tulee koota ja pitää ajan tasalla riskienhallinnan kannalta tarpeelliset tiedot sekä kohdistaa riskienhallintaa rakennuksen vesilaitteistoihin. Nämä riskienhallintaa koskevat toimenpiteet tulee tehdä 12.1.2029 mennessä. Toiminnanharjoittajan, joka käyttää rakennusta tai sen osaa ensisijaisena tilana, tulee osallistua rakennuksen vesilaitteistoja koskevaan riskienhallintaan.

Tarkastuksia valvontakohteisiin tehdään valvontasuunnitelmaan ja riskinarviointiin perustuen, jossa huomioidaan terveysuojelun valtakunnallinen ohjeistus. Valvontakohteet luokitellaan riskiluokkiin 1–3 niiden toiminnasta mahdollisesti aiheutuvien terveysuhkien ja terveys-

haitan todennäköisyyden perusteella siten, että luokka 1 edustaa korkeinta ja luokka 3 alhainta riskiä. Riskiluokat on esitetty toimintatyyppittäin taulukossa 2. Valvontakohteet, joissa henkilöiden oleskelu on lyhytaikaista ja terveyshaitan riski vähäinen, valvotaan ainoastaan yhteydenottojen perusteella.

Liitteessä 2 on valvontayksikön alueella toimivat terveydensuojelulain 13, 18, ja 18a§:n mukaiset valvontakohteet ja suunniteltu tarkastustiheys vuodelle 2027. Taulukossa esitettyjen valvontakohteiden riskiluokka ja tarkastustiheys ovat Lupa- ja valvontaviraston ohjeistuksen mukaiset. Riskiluokkaa ja tarkastustiheyttä voidaan muuttaa suhteessa valtakunnalliseen ohjeistukseen paikalliseen riskinarviointiin, valvontahistoriaan sekä kertyneeseen valvontatietoon perustuen.

Näytteenotto ja laboratoriotutkimukset ovat keskeinen osa terveydensuojelun valvontaa. Niiden avulla varmistetaan talousveden, uimavesien ja allasveden terveydellinen laatu sekä seurataan toiminnan vaatimustenmukaisuutta. Näytteenoton määrä, tutkimukset ja seurannan laajuus määräytyvät terveydensuojelulainsäädännön ja sen nojalla annettujen asetusten mukaisesti. Talous- ja uimavesinäytteet ottaa terveydensuojeluviranomainen tai sertifioitu ympäristönäytteenottaja.

Keskeiset säädökset

STM:n asetus talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista (1352/2015)

STM:n asetus pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista (401/2001)

STM:n asetus uimahallien ja kylpylöiden allasveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista (315/2002)

STM:n asetus yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta (177/2008)

STM:n asetus pienten yleisten uimarantojen valvonnasta (354/2008)

Talousveden laatua valvotaan sosiaali- ja terveysministeriön asetusten mukaisesti laadittujen valvontatutkimusohjelmien perusteella. STM:n asetuksen (315/2002) mukaan uimahallien, kylpylöiden ja vastaavien altaiden säännöllistä valvontaa varten laaditaan kohdekohtaiset valvontatutkimusohjelmat, jossa huomioidaan kohteen ominaispiirteet. Vastaavasti uimarantojen uimaveden laadun säännöllistä valvontaa varten laaditaan seurantakalenteri ennen uimakauden alkua yhteistyössä rannan omistajan/haltijan ja laboratorion kanssa.

STM:n asetus (177/2008) velvoittaa terveydensuojeluviranomaista seuraamaan myös yleisten uimarantojen (EU-uimarantojen) uimaveden laatua vuosittain uimakaudella ja laskemaan uimarantakohtaiset uimaveden laatuluokat. Laatuluokat lasketaan viimeisten neljän uimakauden bakteerinäytteenottotuloksista. Laatuluokat ovat erinomainen, hyvä, tyydyttävä ja huono. Mikäli laatuluokka on huono, tulee viranomaisen yhdessä rannan ylläpitäjän kanssa selvittää siihen syitä ja asettaa toimenpiteitä syiden poistamiseksi.

Seuraavia kohteita valvotaan riskinarviointiin perustuen:

Terveydensuojelulain 13 §:n mukaisten ilmoituksenvaraisten valvontakohteiden lisäksi valvontasuunnitelmaan sisällytetään alueella vuosittain järjestettäviä suuria yleisötilaisuuksia. Alueella järjestetään useita suuria yleisötilaisuuksia, kuten musiikkifestivaaleja, kävelytapahtuma, urheilutapahtumat ja taiteiden yö. Näiden tapahtumien järjestäminen on toistuvaa ja ajallisesti ennakoitavaa, minkä vuoksi niiden valvonta voidaan suunnitella etukäteen osaksi vuosittaista valvontaa. Tapahtumiin osallistuu suuri määrä ihmisiä, minkä vuoksi niihin voi liittyä terveydensuojelullisia riskejä esimerkiksi talousveden, jätehuollon, käymälöiden tai muiden tilapäisten järjestelyjen osalta. Vuonna 2027 suunnitelmalliseen valvontaan sisällytetään alueella kahden yleisötilaisuuden tarkastaminen.

Vaasasta Uumajaan liikennöivä matkustaja alus tarkastetaan kaksi kertaa vuodessa terveydensuojelulain 6§ mukaisesti. Tarkastus sisältää laki kansainvälisen terveyssäännösten (IHR) määräyksien valvonnan ja tarkastuksesta annetaan saniteettitodistus, joka on voimassa kuusi kuukautta.

Terveydensuojelun valvonta on laaja-alaista sisältäen suunnitelmallisen valvonnan lisäksi suunnittelematonta valvontaa. Asiakasyhteydenotot, terveyshaittaepäilyihin perustuvat tarkastukset ja lausuntojen antaminen sekä mm. toiminnan kehittäminen vievät merkittävän osan henkilöstön työajasta. Kaikki terveydensuojelua koskevat yhteydenotot kirjataan VATI-valvontatietojärjestelmään.

Asuntoja ja muita oleskelutiloja koskevat terveyshaittaepäilyilmoitukset ja tarkastuspyynnöt muodostavat valvonnan osan, joka ei kuulu ennalta suunniteltuun toimintaan. Näihin kohdistetaan tarkastuksia ja tarvittaessa mittauksia. Terveyshaittaselvityksissä hyödynnetään ulkopuolisia asiantuntijoita, joilla on terveydensuojelulain ja asumisterveysasetuksen mukaiset pätevyydet. Tällä hetkellä yhdellä terveydensuojeluviranhaltijalla on rakennusterveysasiantuntijan (RTA) pätevyys.

Ympäristöterveydenhuollon toiminta-alueella sisäilmatyö edellyttää suunnitelmallista ja monialaista yhteistyötä kiinteistöjen hoidon ja ylläpidon, ympäristöterveyshuollon, työsuojelun sekä kiinteistöjen käyttäjien edustajien kesken. Kaupungissa toimii kaupungin sisäilmatyöryhmä, jonka jäsenistö koostuu em. edustajista ja ryhmä kokoontuu noin viisi kertaa vuodessa. Työryhmän tehtävänä on kehittää ja ylläpitää toimintatapoja, joilla sisäilmasto-ongelmia voidaan kokonaisvaltaisesti ehkäistä, selvittää ja ratkaista. Työryhmä myös seuraa tarvittaessa perustettavien kohdekohtaisten sisäilmatyöryhmien toimintaa ja edistymistä.

Terveydensuojeluun kuuluu myös kansainvälisiä tehtäviä. Kansainvälisen laivaliikenteen alukset tarkastetaan säännöllisesti, jotta tartuntatautien leviäminen maailmalla voidaan estää. Suomi on sitoutunut noudattamaan lakina kansainvälisen terveyssäännösten (IHR) määräyksiä, jotka Maailman terveysjärjestö WHO on hyväksynyt. Lupa- ja valvontavirasto on nimennyt Vaasan sataman, joka voi yhtenä noin 30 satamasta Suomessa myöntää aluksille saniteettitodistuksia. Käytännössä terveydensuojeluviranomainen tarkastaa ja myöntää em. todistuksia alusten saniteettitoimenpiteistä sekä niiden vapauttamisesta niitä Vaasan Satamassa vieraileville aluksille (yleensä rahtialukset).

Lisäksi terveydensuojelu vastaa ruumiinkuljetuslupien myöntämisestä näitä pyydetessä. Tarkastus toteutetaan Terveydensuojelulain 6§:n velvoittamana ja siitä annetaan ruumiinkuljetustodistus. Myös terveydensuojeluviranomainen myöntää kansainväliseen vainajan kuljettamiseen tarvittavia ruumiinkuljetuslupia (laissez-passer mortuaire) ruumiiden kuljettamista koskevan sopimuksen voimaansaattamisesta annetun asetuksen (13/1989) mukaisesti.

Terveydensuojelun huomioiminen yhteistoiminta-alueen kuntien suunnittelussa ja päätöksenteossa on keskeistä ennakkoivassa terveyshaittojen ehkäisyssä. Tällaisia prosesseja ovat mm. kaavoitus, ympäristöluvat, ympäristövaikutusten arviointimenettelyt sekä erilaiset rakennushankkeet. Näissä pyritään toimimaan aktiivisesti terveydensuojelun näkökulmasta lausunnonantajana, asiantuntijana, neuvojana ja ohjaajana.

Terveydensuojelun valvonnan painopisteet 2027

1. Valvontasuunnitelman mukaiset tarkastukset. Keskitytään suunnitelmallisiin tarkastuksiin. Tarkastuksia kohdistetaan erityisesti myöhässä oleviin tarkastuksiin ja uusiin valvontakohteisiin.
2. Tiedottaminen ja ohjaus: Ensisijaisia tiloja tiedotetaan rakennusten vesilaitteistojen riskienarviointiin koskevista velvoitteista. Riskienarvioinnit tulee olla valmiit 12.1.2029. Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen (1352/2015) soveltamisalaan kuuluvia isoja vesilaitoksia tiedotetaan vesihuoltolain muutokseen perustuvasta velvollisuudesta laatia uusi riskienhallintasuunnitelma, ja niitä ohjataan tarvittaessa suunnitelman laatimisen aloittamiseksi. Raakavettä koskevan osuuden tulee olla valmis 12.7.2027 ja talousveden toimitusjärjestelmää koskevan osuuden 12.1.2029 mennessä.
3. Valvontakohteiden tietojen päivittäminen VATI-valvontatietojärjestelmään ajantasaisen ja yhdenmukaisen valvontatiedon varmistamiseksi.
4. Häiriötilanteisiin varautumista koskevan suunnitelman päivittäminen yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa sekä osallistuminen häiriötilanne- ja valmiusharjoituksiin.

3.4 Tupakka- ja lääkelain säännösten mukainen valvonta

Tupakkalain valvonta

Tupakkalain valvontaan kuuluu valvontayksikössä tupakkatuotteiden vähittäis- ja tukkumyyntipaikkojen sekä tupakointikieltojen ja – rajoitusten valvonta. Tupakkalain mukaisen tarkastuksen tavoitteena on selvittää, ovatko tarkastuksen kohteen tilat ja toiminta tupakkalaissa asetettujen vaatimusten mukaisia.

Tupakkalain tavoitteena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppuminen. Tupakkatuotteiden lisäksi mm. sähkösavukelaitteet ja niissä käytettävät nesteet sekä savuttomat nikotiinituotteet kuuluvat tupakkalain sääntelyn piiriin. Nikotiininesteiden ja savuttomien nikotiinituotteiden vähittäismyynti edellyttää tupakkatuotteiden tavoin myyntiluvan. Tupakkatuotteiden, nikotiininesteiden ja savuttomien nikotiinituotteiden tukkumyyjän tulee tehdä kirjallinen ilmoitus asiasta myyntipaikan sijaintikunnalle.

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntipaikoille tehtävillä tarkastuksilla valvotaan muun muassa, ettei tupakkatuotteita, tupakointivälineitä tai nikotiininesteitä myydä tai luovuteta alle 18-vuotiaille, jäljitettävyyttä sekä esilläpitokiellon ja markkinointikiellon noudattamista. Valvontatyössä on havaittu, että markkinoille on tullut uuden tyyppisiä tupakkalain alaisuuteen kuuluvia tuotteita ja kohteita. Näiden valvontaan varataan myös työaika.

Ympäristöterveydenhuollon henkilöstöstä kaksi henkilöä kuuluu Vaasan kaupungin tarjontatyöryhmään. Tarjontatyöryhmässä suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä elinkeinon ja viranomaisten kanssa toimenpiteitä, joiden tavoitteena on alkoholia, tupakkaa ja rahapelejä ohjaavan lainsäädännön toteutuminen ja haittojen minimointi.

Tupakkalaki antaa asuntoyhteisöille oikeuden hakea kunnalta tupakointikieltoa myös asukkaiden hallinnassa oleviin tiloihin. Kunnan on määrättävä tupakointikielto hakemuksessa tarjoitettuihin tiloihin, jos tiloista voi niiden rakenteiden tai muiden olosuhteiden vuoksi muutoin

kuin poikkeuksellisesti kulkeutua tupakansavua toiselle parvekkeelle, toiseen huoneistoon kuuluvan ulkotilan oleskelualueelle tai toisen huoneiston sisätiloihin. Kunnan on myös peruutettava määräämänsä tupakointikielto asuntoyhteisön hakemuksesta, jos kiellolle ei muuttuneiden olosuhteiden vuoksi ole enää perusteita.

Suunnitelmallisesta valvonnasta on poistettu sellaiset kohdetyypit, joissa tupakointi on tupakkalain perusteella kielletty. Tällaisia paikkoja ovat muun muassa täysin savuttomat ravintolat, päiväkotien ja oppilaitosten sisätilat ja ulkoalueet sekä virastojen ja viranomaisten sekä niihin verrattavien julkisten laitosten yleisölle ja asiakkaille varatut sisätilat.

Valvontaohjelman suunnitelmallisesta valvonnasta poistettuihin kohteisiin voidaan edelleen tehdä suunnitelmallista valvontaa silloin, kun valvontakohdetyypin on valvonnan painopistealueena. Muutenkin tupakkalain toteutumista, esimerkiksi koskien tupakointikieltoja ja – rajoituksia, voidaan valvoa muun ympäristöterveydenhuollon valvonnan yhteydessä. Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi valvotaan mm. valitus tai ilmiantoasiat, käsitellään vähittäismyyntilupa- ja asuinyhteisöjen tupakointikieltohakemukset sekä toimitaan tupakkalain asiantuntijana, neuvojana ja ohjaajana.

Nikotiinivalmisteiden myynnin valvonta

Nikotiinivalmisteiden myynnistä säädetään lääkelaissa (395/1987) muutoksineen. Niissä on säädetty kunnan tehtäviä nikotiinivalmisteiden lupa- ja valvontaviranomaisena. Nikotiinikorvaushoitoon tarkoitetut itsehoitovalmisteet on luokiteltu lääkkeiksi ja niitä saadaan myydä valvotusti yli 18-vuotiaille. Valvontakäynneillä tarkastetaan, että myyntiolosuhteet ovat kunnossa.

Lääkelakiin perustuvaa nikotiinikorvaushoitovalmisteiden myyntiä valvotaan ensisijaisesti muun tarkastuksen yhteydessä niissä kohteissa, kun se on mahdollista. Muut kohteet tarkastetaan erikseen tarvittaessa.

Liitteessä 3 on valvontayksikön alueella toimivat tupakka- sekä lääkelain mukaiset valvontakohteet, yhteen tarkastukseen käytettävä arvioitu aika sekä suunniteltu tarkastustiheys vuonna 2027. Tupakkavalvonnan osalta taulukossa esitettyjen valvontakohteiden riskiluokka ja tarkastustiheys ovat Lupa- ja valvontaviraston ohjeistuksen mukaiset. Lääkelain osalta on oma arvio.

Tupakkalain valvonnan painopisteet 2027

1. Savuttomat nikotiinituotteet osana tuotevalvontaa.
2. Ehkäisevä päihdetyö - Kehitetään tupakkalakia valvovien viranomaisten ja ehkäisevän päihdetyön yhteistyötä mm. osallistumalla ehkäisevään päihdetyötä harjoittavien tahojen toimintaan.

4. Varautuminen

4.1 Toiminta häiriötilanteissa

Ympäristöterveydenhuollon säädöksissä on määräykset siitä, että kunnan on ennakolta varauduttava häiriötilanteisiin. Ympäristöterveydenhuollolle on yhteistyössä muiden viranomais-ten ja laitosten kanssa laadittu suunnitelma elinympäristöön vaikuttaviin häiriötilanteisiin varautumiseksi. Häiriötilannesuunnitelma on päivitetty viimeksi vuonna 2024, mutta sen päivittäminen on jatkuva prosessi. Pelastuslaitos pyytää lisäksi ajoittain valvontayksikköä päivittämään osaltaan alueen toimenpidesuunnitelmaa häiriötilanteiden varalle.

Tilanteen vaatiessa terveydensuojeluviranomainen antaa välttämättömiä kieltoja ja määräyksiä, jotta terveydelliset olot voidaan varmistaa. Laajemmissa häiriötilanteissa Lupa- ja valvontavirasto antaa tarvittavia määräyksiä. Kunnan terveydensuojeluviranomainen on ollut vaaratiedotteen antamiseen toimivaltainen viranomainen 2.5.2025 alkaen.

Kriisitilanteen tiedottamisen toimintaohjeina käytetään kaupungin kriisiviestintäohjetta ja lisäksi terveysvaarakansion malleja sekä Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisua: ”Ympäristöterveydenhuollon erityistilanteet”. Elintarvikenäytteiden tutkimusten osalta voi valvontayksikkö tukeutua kriisi-/häiriötilanteessa tapauskohtaisesti Ruokaviraston elintarvike- ja rehumikrobiologian tutkimusyksikköön. Talousvesien osalta terveydensuojeluviranomainen voi tukeutua Lupa- ja valvontaviraston ja Terveiden- ja hyvinvoinninlaitoksen päivystävään talousvesiasiantuntijaan. Säteilyvaaratilanteen asiantuntijana toimii Säteilyturvakeskus STUK.

Kaupunki on sopinut KVVY-Botnialab Oy:n kanssa, että häiriötilanteiden selvittelyssä laboratorio on käytettävissä myös normaalin työajan ulkopuolisina aikoina. Laboratorion palvelut valvontayksikölle voivat olla mm. analyysi-, näytteenotto- ja kuljetustehäviä.

4.2 Suojavarusteiden käyttäminen

Työntekijöiden työsuojelussa noudatetaan työnantajan sekä työterveyslaitoksen päivitettävää ohjeistusta. Tarkastuskohteessa käytetään toiminnan kannalta riittävää suojavarustusta, jolla varmistetaan asiakasturvallisuutta. Muuta suojausta kuten kasvomaskeja käytetään, jos valtioneuvosto, alueelliset viranomaiset, työnantaja, THL tai TTL sitä ohjeissaan edellyttävät.

Jos tarkastuksen kohde edellyttää yleistä tasoa tiukempaa suojavarustusta, kuten hengityssuojaimia (FFP3), silmäsuojia (esim. visiiri tai suojalasit) tai kertakäyttöhaalareita, käytetään tarkastuksella kohteen edellyttämää ja tarjoamaa suojavarustusta. Suojavarusteita, kuten kasvomaskeja, voidaan käyttää myös silloin, jos ne koetaan tarpeelliseksi muista syistä (esim. turvavälejä ei pystytä noudattamaan).

4.3 Epidemioiden selvittäminen (selvitystyöryhmä)

Epidemioiden selvittäminen kuuluu kunnan tehtäviin ja niiden selvittämiseen on varauduttava myös talousarviossa. Valvontayksikkö on varautunut osaltaan ruokamyrkytysten tai talousvesiepidemioiden selvittämisestä aiheutuviin kustannuksiin. Yhteistoiminta-alueella on nimetty yhteinen työryhmä ruokamyrkytys-epidemioiden selvittämistä varten. Selvitystyöryhmään on nimetty asetuksen 251/2007 mukaisesti jäsenet.

Selvitystyöryhmän tehtävänä on:

- Huolehtia, että epidemian selvittämiseksi vaadittavat epidemiologiset ja laboratorio-tutkimukset suoritetaan;
- Huolehtia epidemian hallintaan tähtäävien toimenpiteiden yhteensovittamisesta;
- Vastata tiedonkulusta tutkimuksia tekevien viranomaisten ja laboratorioiden välillä;
- Huolehtia tarvittaessa yhteydenpidosta terveysvalvonnan ja hyvinvointialueen välillä, sekä tarvittaviin asiantuntijoihin ja muihin viranomaisiin;
- Tiedottaa epidemiasta väestölle ja tiedotusvälineille;
- Tehdä STM:n asetuksen 251/2007 mukaiset ilmoitukset muille viranomaisille; sekä
- Tehdä muut tarvittavat selvitykset.

Ruokamyrkytysten selvittämiseksi selvitystyöryhmälle on päivitetty 2024 kirjallinen toimintamalli sekä vastuualueet. Ryhmässä on edustusta Pohjanmaan hyvinvointialueelta, Vaasan Vedeltä ja ympäristötoimesta. Ryhmä kokoontuu tarpeen vaatiessa. Ympäristöterveydenhuollon ja Pohjanmaan hyvinvointialueen tietojenvaihtoa ja yhteistyötä pyritään lisäämään epidemiaselvityksissä.

Valtioneuvoston asetuksen (1365/2011, 6§) *elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä* nojalla tehdään epidemian selvitysilmoitus sähköisesti RYMY-järjestelmällä valtiolle. RYMY-järjestelmän verkko-osoite on: <https://palvelut2.evira.fi/rymy/>. Epidemiaselvitysilmoitus koostuu RYMY-järjestelmässä täytettävästä sähköisestä lomakkeesta ja sitä täydentävästä liitteestä. Liite ohjaa kunnan selvitystyöryhmää raportoimaan selvitysilmoituksessa valtioneuvoston asetuksen säätämät asiat.

Selvitysilmoitus tehdään aina, kun epidemiasta tai sen epäilystä on tehty epäilyilmoitus. Selvitysilmoitus tehdään viimeistään kolmen kuukauden kuluttua epidemian päättymisestä, vaikka epäilyilmoituksen tekemisen jälkeen osoittautuisi, että kyseessä ei ollut epidemia.